

*Галина Воляник, к.е.н., доцент
Мирон Огородник, к.е.н., доцент
Національний лісотехнічний університет України
м. Львів, Україна*

ОБЛІК ЕКОЛОГІЧНИХ ВИТРАТ У КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ТА ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

Соціально-економічні перетворення в Україні відбуваються в екстремальних екологічних умовах. Забруднення і виснаження природних ресурсів продовжує загрожувати здоров'ю населення, екологічній безпеці та економічній стабільності держави, тому одним з першочергових завдань, котрі стоять перед національною економікою, є докорінна перебудова господарської діяльності з урахуванням екологічних чинників.

Найважливішою сучасною компонентою екологічних витрат підприємства є платежі за забруднення навколишнього середовища, що стягуються в порядку економічної відповідальності суб'єктів природокористування. [1]

На практиці досить часто ринкові аспекти витісняють на задній план екологічні питання господарської діяльності через те, що визначальним для ринкової економіки залишається прагнення максимізувати величину прибутку в короткостроковій перспективі. Ринок не завжди вирішує проблеми раціонального використання ресурсів, що призводить до загострення екологічних проблем, а ринковий механізм не спроможний запобігти екологічним ризикам, які проявляються через зовнішні ефекти. Екологічний облік є ключем до екологічної та економічної безпеки держави, оскільки екологічна ефективність може бути виміряна тільки за допомогою надання точної інформації з природоохоронних витрат, заощаджень і впливу виробничо-господарської діяльності на навколишнє середовище. [4]

В еколого-економічній теорії і практиці України екологічний облік ще не набув остаточного осмислення і логічної завершеності у вигляді комплексно сформованої системи знань, яка б об'єднувала в собі процеси ідентифікації, вимірювання і узагальнення еколого-економічної інформації, які б дозволили користувачам на її основі ухвалювати відповідні управлінські рішення. І хоча екологічний облік не сформований як самостійний науковий напрям, основні його аспекти відображені, зокрема, в працях зарубіжних та вітчизняних авторів. Інформаційною основою процесу ухвалення управлінських рішень є дані фінансового, управлінського і податкового обліку підприємства, проте інформацію про природоохоронну діяль-

ність та екологічні витрати підприємств відображають розрізнено, без урахування їх економічного змісту. [2]

Екологічний облік може бути поділений на три підсистеми [3] :

- внутрішній – призначений для збору екологічної інформації у фізичних одиницях для внутрішніх управлінських рішень. Він є необхідною умовою для функціонування системи екологічного менеджменту та прийняття оптимальних управлінських рішень.
- зовнішній – надає інформацію для зовнішніх користувачів, які турбуються питаннями охорони навколишнього середовища (громадськість, засоби масової інформації, органи влади, інвестори).
- інші облікові системи – є засобом правильної оцінки екологічних податків і зборів.

В Україні вся інформація про природоохоронну діяльність підприємств надається тільки в органи державної статистики, яка не підлягає обов'язковому аудиту і опублікуванню, а, відповідно, можливості з нею ознайомитись широкому колу користувачів фінансової звітності обмежені. Екологічна звітність повинна стати важливим елементом економічного розвитку підприємств і містити такі дані :

- види екологічних проблем, які відносять до виробничо-господарської діяльності підприємств і галузей, до яких вони належать;
- інформацію про існуючі потенційні екологічні проблеми;
- офіційну політику і програми, які прийняті підприємствами щодо природоохоронних заходів;
- показники викидів в навколишнє середовище;
- фінансові наслідки виконання заходів з охорони навколишнього середовища.

Поштовхом у розвитку екологічного обліку в Україні може стати законодавче закріплення принципів обліку, вибір методики відображення екологічних витрат на основі досвіду зарубіжних країн чи розробка власної. Крім того, для розвитку екологічного обліку необхідно підсилити роль держави в управлінні природокористуванням, розробити стандарти обліку і звітності, удосконалити податкову систему і, загалом, формувати нову культуру управління, засновану на еколого-економічній ефективності.

Удосконалення системи обліку, а саме розвиток його екологічних аспектів у складі інформаційних ресурсів управління підприємством, забезпечить можливість планування, контролю, аналізу, прогнозування екологічних витрат, визначення економічної ефективності природоохоронних заходів, оцінки економічних збитків, які утворені забрудненням навколишнього середовища, надання надійної і достовірної інформації щодо природоохоронної діяльності підприємств зацікавленим користувачам [2, 5].

Проблема виокремлення процесів планування, контролю та обліку екологічних витрат існує на рівні державного регулювання, а не окремого підприємства, тому необхідно, насамперед, створити методологічну основу вирішення даних питань, а саме:

- з метою планування і контролю екологічних витрат до типової номенклатури статей калькуляції доцільно ввести спеціальну статтю “Витрати на охорону навколишнього природного середовища”;
- ввести новий спеціальний рахунок “Витрати природоохоронної діяльності”, що дасть можливість значно зменшити трудомісткість отримання інформації про витрати природоохоронної діяльності та підвищити її достовірність та точність.

Для посилення екологічної та економічної безпеки підприємств в конкурентному середовищі екологічний облік повинен стати невід’ємною частиною фінансового обліку. Екологічний облік доцільно розглядати на таких рівнях: на рівні організації – в контексті управлінського і фінансового обліку; на географічному та геополітичному рівнях – інформація екологічного обліку збирається для оцінки стану окремих екосистем, екологічної та економічної безпеки конкретних країн та всього світу.

У якості основних складових екологічного обліку пропонується:

- екологічний фінансовий облік, звітність (зовнішня) та екологічний аудит (зовнішній);
- екологічний менеджмент, екологічний управлінський облік і аналіз, екологічна звітність (внутрішня), екологічний аудит (внутрішній) і екологічний контролінг;
- статистичний (еколого-економічний) облік і звітність.

Необхідними передумовами становлення та основою для розвитку екологічних аспектів системи обліку є:

- наявність внутрішніх та зовнішніх стимулів для екологічної активності підприємства, в тому числі:
- потреба у додатковому прибутку від ефективного і економічного використання сировини і матеріалів, пов’язана з жорсткою конкуренцією на світовому ринку в умовах обмеженості ресурсів;
- наростаючий тиск з боку суспільства, різноманітних інстанцій на діяльність підприємств щодо покращення його екологічних характеристик;
- розширення інформації традиційного фінансового обліку для визначення ефективності витрат, пов’язаних з навколишнім середовищем.

Література:

1. Андреева Н.Н. Экологические инновации как базис процессов экологизации инвестиционной деятельности в Украине // Наукові праці

- Донецького національного технічного університету. Серія екон. Вип. 68. – Донецьк, ДонНТУ, 2003.– С.101-107.
2. Кирсанова Т.А., Кирсанова Е.В., Лукьянихин В.А. Экологический контроллинг – инструмент экоменеджмента / Под ред. к.е.н В.А. Лукьянихина. – Сумы: Изд-во «Козацький вал», 2004.– 222 с.
  3. Максимів Л.І. Тенденції розвитку екологічно орієнтованого бухгалтерського обліку // Бухгалтерський облік і аудит: Науково-практичний журнал. – 2005. – №5. – С. 18-23
  4. Муруева Э.К., Перепанова Т.С. Охрана окружающей среды и вопросы традиционной практики бухгалтерского учета // Сборник научных трудов. Серия: Экономические науки. – Улан-Удэ: Издательство ВСГТУ, 2002. – Вып. 8. – Т.1.– 0,4 п.л.
  5. Муруева Э.К. Экологические затраты для целей характеристики экологичности предприятий // Актуальные проблемы экономики и новые технологии преподавания (Смирновские чтения): Материалы IV международной научно-практической конференции.– Санкт-Петербург. – 2005. – Т.1 – 0,2 п.л.
  6. Хлобистов Є.В. Екологічна безпека трансформаційної економіки / РВПС України НАН України / Відп. ред. С.І. Дорогунцов. – К.: Чорнобильнтер-форм, 2004.- 336 с.

*Лариса Гнилицька, к.е.н., доцент
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет ім. В.Гетьмана»
м. Київ, Україна*

ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЯК ОДНА З УМОВ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Активізація процесів глобалізації економіки потребують від вітчизняних фахівців в галузі безпеки втілення нових інноваційних технологій посилення безпеки суб'єктів господарювання. Сучасні вітчизняні технології безпеки потребують модернізації з урахуванням міжнародного досвіду та досягнень української науки і техніки. Однією з умов забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств є організація сучасної системи їх економічної безпеки.[1] Україна тільки набуває досвіду в організації системи захисту економічних інтересів вітчизняних суб'єктів господарювання, формує організаційно – правові основи цієї діяльності. Без врахування досвіду організації економічної безпеки підприємств розвину-